

Становище
по конкурса за академичната длъжност „доцент”
по направление 2.1. Филология (Общо езиковедие. Палеобалкански езици),
обявен в ДВ, бр. 31 от 18. 04. 2017 г. за нуждите на Факултета по славянски
филологии при СУ „Св. Климент Охридски”

1. Данни за конкурса.

В конкурса участва единствената кандидатка **Албена Найденова Мирчева - Жечкова**. При процедурата за обявяване на конкурса и допускане на кандидатката до него няма нарушения.

2. Данни за кандидатката.

Албена Мирчева е родена на 19 август 1963 г. в гр. Пловдив. През 1982 г. се е дипломирала в НГДЕК „Св. Константин-Кирил Философ“, а през 1987 г. е завършила висше образование с първа специалност Класическа филология и втора специалност Немска филология в СУ „Св. Климент Охридски“. В периода 1990-1994 г. е била редовна докторантка към Катедра „Класическа филология“. В резултат на това обучение е защитила успешно докторска дисертация на тема: „*Особености на гръцкия език в периода IV-VI век по епиграфски данни от България*“. От 1996 г. след издържан конкурс е назначена за асистент в Катедрата по общо, индоевропейско и балканско езиковедие, Факултет по славянски филологии в СУ, където работи и в момента. От 2000 до 2006 г. е старши асистент, от 2006 г. досега е главен асистент.

Изследванията на кандидатката са свързани с индоевропейското езиковедие, общото езиковедие, палеобалканските езици, етимологията, класическите езици, късногръцката епиграфика. Специализирала е в Саарбрюкен, Германия (1995 г.).

3. Описание на научните трудове.

Албена Мирчева има общо 18 публикации. От тях 9 (1 книга и 8 статии) подлежат на рецензиране съгласно чл. 29, ал. 2 на Закона за развитие на академичния състав в Република България. Останалите три, представени като публикации по темата на конкурса, са рецензии.

А. Мирчева е участвала в 1 международен и 2 национални научни форуми, както и в 1 научен проект.

4. Научни приноси.

Книгата „Увод в палеобалканистиката“ представя опита на авторката в преподаването на палеобалкански езици. Същевременно тя отговаря на належащата нужда от обобщаващо представяне на български език на новостите в палеобалканското езиковедие, които са се натрупали след 1977 г., когато излиза монографията на Вл. Георгиев „Траките и техният език“.

Замислена първоначално по-скоро като учебно помагало, книгата започва с изброяване на източниците за изучаването на палеобалканските езици, включително свидетелствата на античните автори, и приноса на различни учени към тяхното изследване. След това се дават изчерпателни сведения за основните палеобалкански езици и хипотезите, свързани с тях. Последователно са разгледани

предгръцки (пеласгийски), тракийски, дако-мизийски, фригийски, илирийски и древен македонски.

Изложението следва определена схема – винаги се започва с описание на етногеографската ситуация (видове племена, ареали на поселения с добавяне на подходящи карти, миграции, отношения със съседните народи), а после се върви към осветляване на проблеми от езиков характер според наличния материал и нивото на научните постижения в съответната област. Навсякъде се подлагат на анализ различни теории, дават се собствени отговори на спорни въпроси и се правят опити за по-адекватно обяснение на фонетични явления. Тази схема подчертава добрата структура на изложението и е нарушена само с вмъкването на самостоятелните теми за криито-микенската писменост и линейар Б, който засвидетелства най-архаичната форма на гръцкия език.

Разбираемо е, че на тракийския език е отделено най-много място, тъй като именно при него има най-много новости. Тракийските глоси, фонетика, словообразуване и морфология са преплетени с най-актуалните проучвания върху тракийските имена (със специално внимание към тракийските имена на божества), които представляват основната част от изворите за тракийския език. Представени са и различни прочети на тракийски надписи, включително на новооткритите.

Тук са концентрирани и приносите на авторката, които иначе трудно се отграничават в цялостното изложение. На първо място това е уточняването и коригирането на етимологиите на глосите *ἄργιλος* ‘мишка’, *βρυγχός* ‘струнен инструмент, китара’, *βρῦτος* ‘ечемично пиво, бира’, *γέντον* ‘месо’, *-δέβα* ‘град’ и вторият компонент *-ζελμης* ‘защитник’, свързан с глосата *ζαλιός* ‘покривало, кожа’, които са предмет и на статията „*Етимологични бележки върху няколко тракийски глоси*“. На тази база отново се подчертава, че спорният въпрос за тракийския *Lautverschiebung* остава отворен. Много по-значими обаче са проучванията на А. Мирчева върху застъпването на индоевропейските ларингали, които представляват съществен принос в изграждането на представите ни за тракийската фонетика (с. 128-130). По-изчерпателно представяне на тази тема има в статията „*The Reflexes of the Indo-European Laryngeals in Thracian*“, където намираме широка подкрепа на изводите на авторката относно липсата на протетични гласни като отражение на ларингали пред начална съгласна, за вокализацията на интерконсонантните ларингали само в първата сричка на думата, както и за съвпадането на отраженията на **eh₁* и на **eh₂*, които дават гласна [ā]. Имам известни колебания само в приемането на последното, тъй като тези съображения са отпаднали в книгата.

При другите палеобалкански езици от езиковедска гледна точка най-важни са последователно представените черти на фонетичните им системи, като се започва от реконструкцията на звуковете в праезика и се върви към законите, определящи тяхното развитие и застъпването им в езиците-наследници. В тези свои наблюдения А. Мирчева работи със сигурни или вероятни етимологии, което дава обективна тежест на изводите ѝ. При все това будят съмнение някои дребни детайли. Например *-αφος* ‘вода, воден’ като втора съставка в имена от типа *Ἐσταφος* се извежда от индоевропейския корен **ap-* (с. 125), когато има корен **h₂(e)k^w-el*, който дава латинското *aqua*, както и името на р. Ахелой (с. 127); неподходящ е примерът за *Ch₂C* към корен **b^hreh₂-ter*, в който ларингалът е след

гласна (с. 189), като абсолютно същият пример е посочен още веднъж към развитието на Seh_2C (с. 190); дублирани са суфикси, които са отнесени към различни категории (-ειλας за образуване на лични имена и -ειλ за образуване на умалителни с общ пример $\Sigma\epsilon\upsilon\theta\epsilon\iota\lambda\alpha\varsigma$) и др. подобни.

Особено ми допаднаха изведените в таблици сравнения между отделните езици (с. 171, 213, 226), както и обобщителните глави с подобно съдържание (с. 166, 171, 194), които дават възможност да се видят конкретните прилики и разлики между тях. На този фон звучат във висока степен убедително изводите за предгръцкия (пеласгийския) и тракийския език като близки, но не идентични езици; за тракийския и дако-мизийския като отделни езици; за фригийския като подалечно родствен на тракийския език в сравнение с гръцкия; за позицията на илирийския език, която го свързва генеалогично както със сатем, така и с кентум езиците; за македонския като близкородствен, но първоначално отделен от гръцкия език. Не на последно място трябва да бъдат поставени полезните обобщения върху сложния проблем за илирийския език и свързаните с него хипотези за произхода на албанския език (с. 214). Тези толкова преплетени отношения между палеобалканските езици и връзките им с малоазийските хето-лувийски езици дават основание на други учени, например на Г. Бабиньотис, да говорят за малоазийско-егейски езиков субстрат.

От горепосочените констатации напълно логично и закономерно следва заключителното обобщение на авторката, че „може да се приеме идеята за съществуването в древността на палеобалкански езиков съюз с водещата роля на гръцкия език“ (с. 228). Напълно споделям извода на А. Мирчева и смятам, че никак не е случайно, че този модел се повтаря в по-късни времена. Това ми дава основание да предполагам, че този възглед ще се наложи в бъдеще.

Повечето от статиите на А. Мирчева представляват съществено допълнение към тракийската проблематика. Освен споменатите по-горе, свързани с тракийския език са също *On the feminine name ΖΙΑΣΑΛΒΗ, Thracian Toponyms in Inscriptions of Late Antiquity, Тракийски антропоними в надписите от късната античност на територията на България и Ономастичните проучвания на Стефан Младенов – приноси и развитие*, където отново се уточняват етимологии и се предлагат заключения за тракийския произход на съответните имена. За мен най-интересна е статията за тракийските антропоними, в която се намират доказателства за запазване на тракийско самосъзнание във времена, когато траките са вече сериозно застрашени от претопяване под натиска на силното гръко-римско влияние.

Проблемите, разгледани в *Пеласгите като предгръцко население на Елада. Предгръцки лингвистичен пласт. Пеласгийски език и „Трако-дакийската“ лексика в румънския език (по повод на два етимологични речника на румънския език)*, са по-детайлно разработени в книгата.

Като имам предвид изключителната сложност на предмета, който е в основата на научните интереси на Албена Мирчева, както и добросъвестността и прецизността, с които тя работи, смятам, че трудовете ѝ заслужават висока оценка, която не се накърнява от дребните корекции или предложенията за нови интерпретации.

Във всички публикации на д-р Мирчева личи отлична езикова компетентност по роден език, по гръцки, латински и албански език и по основните западни езици. Навсякъде е посочена подходяща библиография.

5. Преподавателска работа.

От назначаването си във СУ „Св. Климент Охридски“ досега А. Мирчева е водила лекции и семинарни занятия по общо езикознание, палеобалкански езици и старогръцки език. Всички те са тематично обвързани с настоящия конкурс.

6. Заключение.

А. Мирчева е отличен специалист в една изключително трудна научна област, поставяща си за цел изследването на реликтните езици, за което е необходима здрава логика, съпътствана от голяма доза въображение. Приносителите ѝ в индоевропейското езикознание и палеобалканистиката са достатъчно убедителни, с което отговаря на условията за заемане на конкурсната длъжност. Затова препоръчвам на научното жури и почитаемия научен съвет да **изберат Албена Найденова Мирчева - Жечкова на академичната длъжност „доцент“**.

29.08.2017 г.
София

Проф. д.ф.н. Петя Янева